

SZÍNHÁZ

A SZÍN MŰPÁLYÁZAT MÉRLEGE

Kicsit „post festa” az ilyen utólagos beszámoló, utólagos számvetés egy pályázatról és annak eredményeiről. A vajdasági Magyar Kulturtanács színműpályázata ügyében már valamikor szeptember első napjaiban hangzott el a döntés, az eredmény kihirdetése; meg is vitatták már nyilván az eredményt azokban a körökben, ahol irodalomról, színművekről szó esik. A pályanyertes mű előadását a szabadkai népszínház már tervbevette, sőt értesüléseink szerint a rendezési előkészületek is folynak. Érdeklődés mutatkozik a második díjat nyert darab után is, a műkedvelők köréből is érkeztek levelek. A noviszádi József Attila a megvételre ajánlott színmű előadását tervezi... a nehéz kö, tehát már régen elrepült, a bíráló bizottság jelentésének részletei viszont csak most kerülnek nyilvánosság elé. Mégis, beható elemzést kell adni erről a színműpályázatról, abban is amiben sikerült, ott is ahol ez a pályázati eredmény — illetve eredménytelenség — tanulságot szolgálhat, de még a teljesen negatív értékelésekben is. Valamilyen tanulság ezekből is háramlik a pályázókra.

Vegyük talán előbb összességében a pályázatot. Kétségtelen, hogy a beérkezett húsz pályamunka nagy érdeklődésről tesz tanúságot: megtudtuk belőle, hogy Vajdaságszerte igen sokan foglalkoznak darabírással. A jelszó, hogy „darabot a színpadoknak” termékeny talajra hullott — ez azonban egyúttal a dilettantizmus hatalmas elburjánzását is jelenti. A dilettantizmussal általában talán más helyen kellene foglalkozni, egy irodalmi pályázat nem alkalmas erre; pályázat, nálunk a dilettánsok nagy számának felvonulása nélkül elképzelhetetlen. S éppen a színműveknél a színpad szeretete mozgat meg sok embert, kedvet és ösztönzést ad, különösen ha hallják a fent idézett jelszót, hogy keves a darab. A széleskörű részvétel tehát érthető és magyarázható — a szerencse ezúttal az volt, hogy akadt néhány pályamunka, amely áthozta a szerzőjét a dilettantizmus határán innen — hogy ne mondjam: íróvá avatta őket. Eppen egy olyan műfajban, amelybe írónk se igen haragnak bele.

Ez lenne a mérlegnek az az oldala, amelyet feltétlenül pozitívnek kell tartani s ilyen szempontból ez volt a legsikerültebb irodalmi pályázatunk a fel szabadulás óta, a drámai műfajban. Két komoly értéket revelláló darab egy könyvdráma, amely művészi nyelvénél fogva dicséretet érdemel s egy megdicsért, műkedvelő színpadok számára játszható ügyes munka, ez a pályázat tényleges eredménye. S néhány munka, amelyben felcsillan az íráskészség. Azt hiszem ennél többet itt a Vajdaságban nem is várhatunk — mint ahogyan nem is vártunk, sőt ennyit sem reméltünk.

De térjünk most rá a pályaművekre. A bíráló bizottság egyes tagjainak írásbeli jelentését lapozva, valamint a szóbeli bírálatokra emlékezve, egy per-

cig sem volt kétséges, hogy Quasimodo-Braun István „A Magdics ügy” című színműve egyhangúlag kapja az első díjat. És pedig azért, mert élő embereket hoz a színpadra, éppen a mi életünkéből, éppen a háború utáni korszakból, mentesen minden szólamtól. Én magam szubjektíve fájjalom, hogy nem derűsebb és levegősebb téma felé nyúlt a szerző, de úglátszik ilyen az írói lelki-alkata és írói lelkiismerete éppen őszinteségre való törekvésében diktáltatta vele ezt a cselekményt, ezeket a embereket és jellemeket. Bizonyos merészség volt az expozíciót és a végkifejlődést egy törvényszéki tárgyalótermen keresztül érzékeltetni — hogysis mondta már a jó öreg Horatius, hogy a cselekmény „végbemegy a színen” — a közbeiktatott második felvonás azonban ügyesen, cselekmény formájában orsózza rá a nézőre a történetet, de úgy, hogy meglepetés a harmadik felvonásra is marad. Sőt, mint a sortűz: meglepetéssorozat. Azt hiszem, az már a kritika feladata lesz, feloldani a végkifejlődést és igazolni egy merész írói tételt: meddig terjed az emberi önfeláldozás s igazolt-e teljesen az író tétele a valóságosság szempontjából. Mindegy, a bíráló bizottság ezekbe a részletekbe nem bocsátkozott bele — bár egy-két jelentés erről is hangot adott. Végül az a felfogás alakult ki, hogy az alkotói szuverenitásba való beavatkozás adott esetben csak zavart okozna: ám legyen az övé a felelősség a teljes műért. S általános indokolásnak elfogadta azt a megfogalmazást, hogy a mű érdekes, művészi készséggel és drámai látásmóddal megírt darab. Szerkezeti pozitívumai mellett elsősorban emberábrázolásánál fogva érdemel figyelmet. Mai problémát, a mai falut, az együttélés problémáját, az egyesek jellembeli változásait mutatja be. Drámai levegő hatja át és az esemény fejlődésében a drámai mértéktartás érvényesül. A pályaművek között kétségtelenül a legértetebb, legigényesebb s legjobban megírt darab.

Richter János „Álarc nélkül” című drámája, a második díjjal jutalmazott pályamű úgynevezett orvosdráma. Nincs meg az a helyhez és időhöz való kötöttsége — ami az elsődíjas pályaműnek nagy érdeméül tudható be éppen a „Nature will be reported” elvénél fogva, ahogy Babits, Carlyle híres mondására hivatkozva az íróembert jellemzi. Azt aki hivatott feljegyzője az életnek s akinél nemcsak az ember, hanem a tér és a kor is világos. Valójában azonban ez is értékes, komoly darab ha szerkezetileg — az első felvonás kissé vontattan indul — kissé nehezkesebb is, alakjai emberiek s vannak részei amelyek színpadilag jól felépítve, teljesen életként hatnak. Cselekménye — ahogy az egyik bíráló mondja — érdekes, élvezet a kórházak és orvosok világába, a konyodalom egyre fokozódik és a drámai szabályok szerint végpontjában éri el tetőfokát... a darab igényt tarthat arra, hogy hivatásos színházaink is előadják.

A bizottság a pályázati feltételek teljesítéseiként az első és második díj odaítélése után még további két művet talált, amelyek szerzője figyelmet érdemel. Nemes Kázmér „Ördögfaragók” című költői tragédiája feltétlenül értékes alkotás, ezt a munkát dicséretben részesítette. A nyolc képből álló pályamunka legnagyobb erénye a szép, költői nyelv — ezt a gördülékeny, poetikus nyelvet azonban fátyolos, a valóságtól messzelibbenő történetre pazarolja a szerző, anélkül hogy valójában multat érzékeltetne. Szimbolikus ösvényeken

bugdácsol át és a legművészebb előadás sem lenne képes a darab igazi célját és értelmét világossá és hitelessé tenni színpadi néző előtt. A darab tehát előadásában kivihetetlen, legfeljebb könyvdráma maradhatna. Művészi, archaizáló nyelve azonban határozott figyelmet érdemel, ha a munka mostani pályázat feltételei között nem is jöhetett különösképpen számba. Szerzőjétől épen erős nyelvénél, képei gazdagságánál fogva még értékes alkotásokat várhatunk.

Gördülékeny, síma, kisebbigényi előadások számára jól használható lenne a „Kinek van igaza” című háromfelvonásos vígjáték, amelynek szerzője Kapocs Anna. A darab nem volt jutalmazható, mert felépítésében jellemeiben jóval mögötte maradt a két pályanyertes munkának. A bizottság azonban — harmadik díj hiányában — megvásárlásra ajánlotta fel a Kulturtanácsnak, ami meg is történt. A Magyar Kulturtanács 20.000 dinárt szavazott meg a pályamunka megvételére.

A megmaradt tizenhat pályamű közül hét olyan munkát talált a bizottság amelyekben megcsillan több-kevesebb íráskészség, kompozíciós képesség, jellemábrázolás — mégis e művek mindegyikében komoly, nagy hibák mutatkoznak.

Tripolszki István „Halálra ítélve” című pályaművéről igen helytállóan így ír az egyik bíráló: „A hatásos első és második felvonás elé és mögé — most nem akarok arról beszélni, hogy lehetséges-e egy ilyen párbeszéd ügyész és védő között — naív és sokszor demagóg első és harmadik felvonást írt a pályázó. Munkás nem beszél úgy, ahogy a szerző — különösen a harmadik felvonásban — beszélteti a főszereplőt. A darabban igen sok frázis van”. — A bizottság azonban leszögezi a szerző határozott íráskészségét.

Kiss István „Pandora szelencéje” című színjátéka látszólag érdekes kísérlet: a görög isteneket és félisteneket korszerűen színpadra hozni. Ez azonban nem új ötlet: megcsinálták ezt már sokan és igen jól. Ez a „színmű” inkább operett, bár a szerző a daloknak csak szövegét, rossz szövegét adja, kotta nélkül. Nem is a dalok miatt hat operettként a pályamű, hanem egész felépítése operettszerű. Van némi humor benne, az író szatirizálási készsége azonban sokszor túllő a célon. Alakjai csak néha emberek, legtöbbször azonban operettfigurák — így szól a jelentés.

„Hat év után”, Sáfrány Imre darabja íráskészséget nem nélkülöz, sőt néhány elfogadható alakja is van. Egészében azonban mesterkéltséget, sokszor naívságot, erőltetettséget mutat. Sáfrány vállalkozása ezúttal nem sikerült.

Lengyel Károly „Sötét ajtó” című színjátékában egyébként jó témát rosszul dolgozott fel a szerző. A darabban sok a felesleges és káros misztikum, zárdaszellem, gyermekvédő jóság stb. Valami azért megcsillan a darabban — íráskészség s ezért ezt a pályamunkát a „valamivel jobbakk” csoportjába sorolta a bizottság.

Almási László „Főnyeremény” című pályaműve hosszú, szerkezetében szét-eső, egyenetlen színvonalú munka. Meséje egyszerű, de hosszúlére eresztett, unalmasan pergő — általában az önkritika mintha alkotás közben elhagyta volna a szerzőt, pedig a pályázatban mutatkozik íráskészség, sőt, színpadi jártasság. Ezt a meglevenítő képességet külön történethez használhatta volna fel a pályázó.

Knefély Ferenc „Mult, jelen jövő” című pályamunkája szenzációhajhászó, egészségtelen irányzattal telített munka. Szertehulló, emberábrázolásában fellületes, valóságábrázolása primitív. Legfeljebb az íráskészség, ami nem tagadható a szerzőtől — annál inkább az önkritika hiánya.

Hevesi Gábor „Két sors, egy élet” című munkája érdekes írás, egyes jeleneteiben jó is — alakjai azonban egészen valószínűtlenül tesznek-vesznek a színpadon: ezeket a szerző némi misztikummal leöntve ábrázolja — a pályamű egészében elfogadhatatlan.

Kilenc további pályamunka került a második csoportba — itt még alapvetőbbek a hibák és a szerzőjük sokszor a leírt sor önkritikájáig és a minimális írói felelősségig sem jutott el. Néhánynál legfeljebb jóakarát tapasztalható, de semmi több.

Majtényi Mihály

Ivanyos Sándor

Női arckép